Факультет податкової справи, обліку та аудиту

Кафедра адміністрування податків

ДОВІДКА
про перевірку кваліфікаційної роботи на академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи

Стукало Богдан Михайлович

Курс/група ОММ-24-1

Тема кваліфікаційної роботи

Облік та оподаткування міжнародної електронної комерції

П.І.Б. наукового керівника Іванишина О. С.

Дата захисту: 05.02.2026

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 97,94 %. Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень (посилання, цитування) і неправомірних запозичень (пояснення щодо відсотку тексту, який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але вони не зазначені в літературних джерелах) 2,06 %, цитат 1,54 %.

Завідувач кафедри
адміністрування податків О. С. ІВАНИШИНА

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту

Кафедра адміністрування податків

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Облік та оподаткування міжнародної електронної комерції»

Здобувача вищої освіти
(магістерського) рівня
II курсу, ОММ-24-1 групи,
спеціальність 071 «Облік і
оподаткування»
освітньо-професійна програма
«Міжнародне оподаткування» _____ Стукало
підпис Богдан Михайлович

Науковий керівник _____ Іванишина О.С., к.е.н.,
підпис доцент

Гарант освітньо-професійної
програми _____ Лекарь С. І., д.ю.н.,
підпис професор

Допущено до захисту за рішенням
кафедри адміністрування податків _____ Іванишина О.С., к.е.н.,
протокол від 20.01.26 № 7 *підпис* доцент, зав. кафедри

Ірпінь – 2026

Реєстрація № 3 20.01.26 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 20.0126 _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 87/B 05.02.26 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Кашкур Л. М.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

Члени комісії:

_____ Лисарь С.Г.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

_____ Іванишина О.С.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

_____ Козаченко Ю.Г.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, ПІБ
ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ НАУКОВИМ КЕРІВНИКОМ				
1. Зміст роботи (наукова і практична значимість роботи, її наукова новизна, глибина дослідження, здатність екстраполяції теоретичних висновків до практичних ситуацій, наявність сильних і слабких сторін, логічність та послідовність викладення матеріалу тощо)	від 0 до 30	27		
2. Рівень підготовки здобувача (володіння професійною термінологією, вміння здійснювати аналіз, приймати рішення, вносити пропозиції тощо)	від 0 до 10	10		
3. Ставлення здобувача до виконуваної роботи (дотримання календарного плану, урахування пропозиційї зауважень наукового керівника, оформлення роботи тощо)	від 0 до 10	10		
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	47		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	25		
4. Апробація (участь у конференціях, публікація статті)	від 0 до 10	0		
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	40		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	87		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
87	B	4	05.02.2026	Голова Іванишина О.С. Лікарь С.І. Кодаченко Ю.П. Кашуба І.М.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	Д	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра адміністрування податків
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма «Міжнародне оподаткування»

Затверджую
Завідувач кафедри
_____ Іванишина О.С.

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувача вищої освіти
Стукало Богдана Михайловича

1. Тема кваліфікаційної **роботи «Облік та оподаткування міжнародної електронної комерції».**

2. Затверджена наказом в.о. ректора від «02» грудня 2024 №1794.

3. Строк здачі закінченої роботи – 22.12.2025 року.

4. Цільова установка.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні теоретичних і практичних аспектів міжнародної електронної комерції, аналізі особливостей бухгалтерського обліку та оподаткування її операцій, а також розробці напрямів удосконалення національної системи обліку й оподаткування з урахуванням міжнародного досвіду.

Об'єкт дослідження – процеси функціонування міжнародної електронної комерції в умовах цифрової економіки.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні аспекти бухгалтерського обліку й оподаткування операцій міжнародної електронної комерції.

5. Вихідні дані до роботи - офіційні дані ЄС, Європейської комісії. МВФ, МФУ, ДПСУ, міжнародних консалтингових компаній, Директиви й рекомендації інституцій ЄС, План дій BEPS, публікації OECP/G20, українських вчених в сфері оподаткування електронної комерції.

6. Перелік графічного матеріалу – 8 таблиць, 1 рисунок, 2 додатки.

7. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРО
ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

1.1. Сутність, види та нормативно-правове регулювання міжнародної електронної коме
1.2. Облікові аспекти операцій міжнародної електронної комерції
1.3. Теоретичні засади оподаткування електронної комерції у міжнародній практиці
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ПРАКТИКА ОБЛІКУ Й ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРОД
ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

2.1. Аналіз сучасного стану міжнародної електронної комерції та її податкового середо
2.2. Практика бухгалтерського обліку операцій міжнародної електронної комерції
2.3. Порівняльний аналіз оподаткування електронної комерції в Україні та провідних к
світу
2.4. Аналіз податкових ризиків та проблем адміністрування податків у сфері електр
комерції
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ Й ОПОДАТКУВ
МІЖНАРОДНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

3.1. Проблеми оподаткування міжнародної електронної комерції та ухиленн
оподаткування
3.2. Міжнародні ініціативи з оподаткування цифрової економіки
3.3. Напрями вдосконалення обліку та оподаткування міжнародної електронної комерц

8. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел та складання плану роботи	31.10.2024	31.10.2024
2.	Підготовка першого розділу роботи та подання її керівнику	30.04.2025	30.04.2025
3.	Підготовка другого розділу роботи та подання її керівнику	01.09.2025	01.09.2025
4.	Підготовка третього розділу роботи та подання її керівнику	14.11.2025	14.11.2025
5.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	22.12.2025	22.12.2025
6.	Отримання відгуку керівника роботи	29.12.2025	29.12.2025
7.	Отримання відгуку з підприємства (зовнішньої рецензії)	15.01.20026	15.01.20026
8.	Попередній захист роботи	20.01.2026	20.01.2026
9.	Допуск роботи зав. кафедри до захисту	23.01.2026	23.01.2026
10.	Захист роботи	05.02.2026	05.02.2026

Дата видачі завдання «05» листопада 2025
Науковий керівник кваліфікаційної роботи _____ Іванишина О.С.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Гарант освітньо-професійної програми _____ Лекарь С. І.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Завдання до виконання отримав
здобувач вищої освіти _____ Стукало Б.М.
(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ 7
ВСТУП 8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ
1.1. Сутність, види та нормативно-правове регулювання міжнародної електронної комерції 12
1.2. Облікові аспекти операцій міжнародної електронної комерції 20
1.3. Теоретичні засади оподаткування електронної комерції у міжнародній практиці 23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ПРАКТИКА ОБЛІКУ Й ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ
2.1. Аналіз сучасного стану міжнародної електронної комерції та її податкового середовища 26
2.2. Практика бухгалтерського обліку операцій міжнародної електронної комерції 30
2.3. Порівняльний аналіз оподаткування електронної комерції в Україні та провідних країнах світу 34
2.4. Аналіз податкових ризиків та проблем адміністрування податків у сфері електронної комерції 37
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ Й ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ
3.1. Проблеми оподаткування міжнародної електронної комерції та ухилення від оподаткування 42
3.2. Міжнародні ініціативи з оподаткування цифрової економіки 44
3.3. Напрями вдосконалення обліку та оподаткування міжнародної електронної комерції 47
ВИСНОВКИ 52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 57
ДОДАТКИ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

ДПСУ – Державна податкова служба України

ЄК (*European Commission*) – Європейська Комісія

ЄС (*European Union*) – Європейський Союз

МВФ (*International Monetary Fund, IMF*) – Міжнародний валютний фонд

МЕК – міжнародна електронна комерція

МСФЗ – Міжнародні стандарти фінансової звітності

ОЕСР (*OECD -* *Organisation for Economic Co-operation and Development*) – Організація економічного співробітництва та розвитку

ПДВ (Value Added Tax / Goods and Services Tax (VAT/GST) – податок на додану вартість

Corporate Income Tax (CIT) – податок на прибуток

Customs duties – митні платежі та збори

Digital Services Tax (DST) – податок на цифрові послуги

IMF – Міжнародний валютний фонд

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується стрімкою цифровізацією господарських процесів, що зумовлює трансформацію традиційних форм торгівлі та формування міжнародної електронної комерції як одного з ключових сегментів глобального ринку. Активне поширення цифрових платформ, маркетплейсів і електронних платіжних систем сприяє зростанню обсягів транскордонних електронних операцій, залученню до міжнародної торгівлі малих і середніх підприємств, а також зміні моделей взаємодії між суб'єктами господарювання та споживачами.

Водночас розвиток міжнародної електронної комерції супроводжується низкою проблем облікового та податкового характеру. Зокрема, ускладнюється ідентифікація доходів, визначення місця здійснення господарських операцій, моменту виникнення податкових зобов'язань, а також забезпечення ефективного податкового адміністрування в умовах відсутності фізичної присутності суб'єктів господарювання в країні споживання. Це створює ризики розмивання податкової бази, ухилення від оподаткування та нерівних конкурентних умов між традиційним і цифровим бізнесом.

Актуальність дослідження зумовлена також активізацією міжнародних ініціатив у сфері оподаткування цифрової економіки, зокрема плану BEPS та рішень OECD/G20 Inclusive Framework (Pillar One і Pillar Two), спрямованих на адаптацію податкових систем до умов глобальної цифровізації. У контексті євроінтеграційних процесів особливої ваги набуває необхідність гармонізації національної системи обліку та оподаткування електронної комерції з міжнародними стандартами та практиками.

Стан та ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Питання розвитку електронної комерції, її облікового відображення та оподаткування

активно досліджуються у працях вітчизняних і зарубіжних науковців, а також у звітах міжнародних організацій, зокрема OECD, WTO, IMF, Європейської Комісії. У наукових дослідженнях таких вчених як Афанас'єва І., Попович О., Крупка Я., Дергачова В., Кнейслер О. аналізуються проблеми оподаткування електронної комерції та цифрових послуг, застосування ПДВ у транскордонних операціях, а також вплив цифровізації на бухгалтерський облік.

Разом із тим, динамічний розвиток міжнародної електронної комерції та постійне оновлення міжнародних податкових ініціатив зумовлюють необхідність подальшого комплексного дослідження облікових і податкових механізмів її функціонування, зокрема в контексті адаптації національної практики до міжнародних стандартів.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні теоретичних і практичних аспектів міжнародної електронної комерції, аналізі особливостей бухгалтерського обліку та оподаткування її операцій, а також розробці напрямів удосконалення національної системи обліку й оподаткування з урахуванням міжнародного досвіду.

Завдання кваліфікаційної роботи:

– розкрити сутність, види та моделі міжнародної електронної комерції;

– дослідити нормативно-правові засади регулювання електронної комерції в міжнародній практиці;

– проаналізувати облікові аспекти операцій міжнародної електронної комерції;

– охарактеризувати теоретичні засади та сучасну практику оподаткування електронної комерції;

– здійснити аналіз податкових ризиків і проблем адміністрування податків у сфері міжнародної електронної комерції;

– узагальнити міжнародні ініціативи з оподаткування цифрової економіки;

– обґрунтувати напрями вдосконалення обліку та оподаткування міжнародної електронної комерції.

Об'єкт дослідження – процеси функціонування міжнародної електронної комерції в умовах цифрової економіки.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні аспекти бухгалтерського обліку й оподаткування операцій міжнародної електронної комерції.

Методи дослідження.

У роботі використано комплекс загальнонаукових методів (аналіз і синтез, індукція та дедукція, узагальнення, систематизація) та спеціальних методів дослідження (порівняльний аналіз, структурно-логічний метод, економіко-статистичний аналіз, табличне та графічне моделювання), що дозволило всебічно дослідити обліково-податкові аспекти міжнародної електронної комерції.

Науково-практична значимість одержаних результатів полягає у систематизації теоретичних положень щодо міжнародної електронної комерції, узагальненні міжнародного досвіду її оподаткування та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення бухгалтерського обліку й податкового регулювання електронної комерції в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що представлені пропозиції з удосконалення обліку та оподаткування міжнародної електронної комерції можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – здійснення подальших наукових розробок щодо проблематики дослідження;

– освітньому процесі – під час вивчення та викладання навчальних дисциплін «Міжнародне оподаткування», «Міжнародна торгівля», «Міжнародне право», «Європейські підходи до оподаткування».

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Робота містить 8 таблиць, 1 рисунок, 2 додатки. Список використаних джерел налічує 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

1.1. Сутність, види та нормативно-правове регулювання міжнародної електронної комерції

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується активною цифровізацією торговельних процесів, унаслідок чого міжнародна електронна комерція (МЕК) перетворюється на ключовий інструмент глобальної економічної взаємодії. Зростання транскордонних електронних транзакцій, поширення цифрових платформ і розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зумовлюють необхідність наукового осмислення сутності цього явища, а також уточнення його дефініційного апарату [28].

В академічній літературі, зокрема в дослідженнях, підтриманих Міністерством освіти і науки України, міжнародна електронна комерція визначається як торгівля, що включає продаж або купівлю товарів і послуг між суб'єктами з різних країн із використанням електронних платформ, які забезпечують демонстрацію, узгодження та моніторинг транзакцій. Ключовими є участь суб'єктів із різних юрисдикцій та роль електронних платформ у координації торговельних процесів.

У міжнародній практиці базове визначення електронної комерції сформоване провідними міжнародними організаціями: Юнеско, ОЕСР та Світовий банк. У межах узагальненого статистичного підходу електронна комерція трактується як метод замовлення та/або постачання товарів і послуг за допомогою електронних засобів, зокрема мережі Інтернет або інших комп'ютерних систем [28]. Для віднесення електронної комерції до міжнародної необхідною умовою є транскордонний характер операцій та участь контрагентів із різних юрисдикцій.

Згідно з аналітичними звітами Government Accountability Office (GAO, США), міжнародна електронна комерція розглядається як будь-яка операція, що передбачає онлайн-зобов'язання щодо купівлі, результатом якої є імпорт або експорт товарів і послуг [36]. Цей підхід акцентує увагу не лише на технологічному способі здійснення угоди, а й на економічних наслідках для зовнішньої торгівлі, включно з митним і податковим регулюванням.

У межах даного дослідження міжнародна електронна комерція визначається як сукупність економічних відносин з купівлі-продажу товарів, послуг та цифрових продуктів між суб'єктами господарювання або споживачами, що перебувають у різних країнах, і які здійснюються за допомогою електронних інформаційно-комунікаційних технологій через відкриті або закриті цифрові мережі. Ці відносини включають процеси формування попиту, укладання електронних угод, здійснення розрахунків, організації логістичного та післяпродажного обслуговування незалежно від фізичного розташування сторін.

Запропоноване визначення акцентує увагу на трьох базових характеристиках:

1. Міжнародний вимір — проявляється у перетині національних кордонів.

2. Електронне середовище реалізації угод — включає Інтернет, цифрові платформи та спеціалізовані інформаційні системи.

3. Комплексний характер комерційного процесу — виходить за межі виключно акту купівлі-продажу та охоплює повний цикл торговельної взаємодії.

Порівняльний аналіз наявних дефініцій свідчить про те, що міжнародна електронна комерція розглядається дослідниками та міжнародними інституціями з різних позицій: технологічної, економічної, правової та інституційної. Узагальнюючи зазначені підходи, доцільно сформулювати універсальне академічне визначення (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Порівняльний аналіз визначень міжнародна електронна комерція

Джерело	Визначення	Ключові акценти
UNESCO / OECD / WTO	Електронний метод замовлення або постачання товарів та послуг	Технологічні засоби
GAO (США)	Онлайн-зобов'язання щодо покупки з імпортом/експортом	Транскордонний характер
МОН України	Продаж/купівля між різними країнами через електронні платформи	Транскордонність + платформи

Джерело: складено автором за даними [38], [25]

У межах даного дослідження МЕК визначається як сукупність економічних відносин з купівлі-продажу товарів, послуг та цифрових продуктів між суб'єктами господарювання або споживачами, що перебувають у різних країнах, і які здійснюються за допомогою електронних інформаційно-комунікаційних технологій через відкриті або закриті цифрові мережі. Ці відносини включають процеси формування попиту, укладання електронних угод, здійснення розрахунків, організації логістичного та післяпродажного обслуговування незалежно від фізичного розташування сторін.

Для систематизації форм здійснення міжнародної електронної комерції та визначення особливостей взаємодії її суб'єктів доцільно класифікувати види МЕК залежно від характеру економічних відносин між учасниками цифрових транзакцій. Такий підхід дозволяє виокремити основні моделі електронної комерції, що відрізняються складом суб'єктів, механізмами реалізації товарів і послуг, рівнем участі цифрових платформ та специфікою облікового й податкового регулювання. Узагальнену характеристику основних видів міжнародної електронної комерції наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Види міжнародної електронної комерції

Вид МЕК	Суб'єкти	Характеристика	Приклад
B2C	(Business-to-Consumer) Бізнес → Споживач	прямий продаж споживачам через онлайн-магазини та маркетплейси.	Amazon, AliExpress
B2B	(Business-to-Business) Бізнес → Бізнес	платформи для бізнес-угод між компаніями, що забезпечують електронні каталоги, онлайн-торги та автоматизацію закупівель	Alibaba, SAP Ariba
C2C	(Consumer-to-Consumer) Споживач↔ Споживач	Торгівля між приватними особами через аукціонні чи торговельні майданчики.	eBay, OLX міжнародні
C2B	(Consumer-to-Business) Споживач → Бізнес	Пропозиція товарів/послуг бізнесу (фриланс-платформи)	Upwork, Fiverr
G2C/ G2B	Держава↔ Бізнес/Громадянин	Державні електронні сервіси, е-тендери, цифрові послуги	e-Government, ProZorro

Джерело: складено автором за даними [39]

Основні ознаки кожного виду визначаються об'єктом торгівлі, напрямком транзакції та роллю суб'єктів у ланцюзі комерційного процесу [38].

Отже, моделі міжнародної електронної комерції визначаються суб'єктами транзакцій і технологічним середовищем, через яке вони реалізуються. Вибір моделі залежить від типу бізнесу, цільового ринку та технологічної платформи, що використовується для здійснення угоди.

Нормативно-правове регулювання міжнародної електронної комерції

Функціонування міжнародної електронної комерції відбувається в умовах складного та багаторівневого нормативно-правового середовища, яке формується на перетині міжнародного, наднаціонального та національного права. Транскордонний характер електронних операцій, відсутність фізичної присутності сторін, використання цифрових платформ і нематеріальних

об’єктів зумовлюють необхідність спеціального правового регулювання, спрямованого на забезпечення правової визначеності, захисту учасників ринку та фіскальних інтересів держав.

Нормативно-правове регулювання обліку та оподаткування електронного бізнесу в Україні є важливою складовою, яка забезпечує правові підстави для ведення діяльності у сфері електронної комерції та визначає порядок обліку, оподаткування та звітності електронних підприємств. Українське законодавство у цій сфері включає низку нормативно-правових актів, які покликані забезпечити правову визначеність і прозорість функціонування електронного бізнесу. Зокрема, основну увагу приділяють Податковому кодексу України, законам про електронну комерцію та іншим нормативно-правовим актам, що регулюють специфічні аспекти електронної діяльності.

Одним із ключових документів, що регулює оподаткування підприємств в Україні, включно з електронним бізнесом, є Податковий кодекс України. У ньому визначені основні принципи обчислення та сплати податків для різних суб’єктів підприємницької діяльності, включно з підприємствами, що працюють у сфері електронної комерції. Податковий кодекс України встановлює загальні вимоги до оподаткування підприємств, проте електронний бізнес стикається з низкою особливостей, таких як оподаткування електронних послуг, операцій із криптовалютами, міжнародних транзакцій тощо.

Важливим аспектом для електронного бізнесу є порядок нарахування та сплати податку на додану вартість. Згідно з Податковим кодексом України, суб’єкти господарювання зобов’язані нараховувати ПДВ на товари та послуги, що реалізуються на території України, включно з електронними послугами. Проте виникає ряд питань щодо визначення місця постачання послуг, особливо у випадках, коли послуги надаються клієнтам, що перебувають за межами України. Це може призводити до проблем

подвійного оподаткування або необхідності застосування спеціальних механізмів для врегулювання таких питань. Також слід зазначити, що ПКУ не містить чіткого регулювання для таких інноваційних сфер, як облік операцій із криптовалютами чи іншими цифровими активами, що створює правову невизначеність для підприємств, які займаються електронною комерцією [1].

Іншим важливим нормативним документом є Закон України «Про електронну комерцію» [8]. Цей закон регламентує правові відносини, що виникають у процесі здійснення електронної комерції, а також встановлює правовий статус електронних документів, електронних підписів та договорів. Закон «Про електронну комерцію» визначає, що електронна комерція є формою підприємницької діяльності, яка включає реалізацію товарів, робіт і послуг через електронні платформи, а також визначає правила для укладання електронних угод. Особлива увага приділяється використанню електронних документів і підписів у таких транзакціях, що значно спрощує процеси обліку та зменшує адміністративне навантаження на підприємства. Закон також містить положення щодо захисту прав споживачів у сфері електронної торгівлі, що є важливим для забезпечення довіри між учасниками ринку[8].

Закон України «Про захист прав споживачів» також має значний вплив на електронний бізнес. Цей закон регламентує відносини між продавцями та споживачами, встановлює правила повернення товарів, гарантії якості та відповідальність продавців перед покупцями. Для електронної комерції цей закон є важливим, оскільки він визначає права споживачів при купівлі товарів через інтернет і зобов'язує продавців надавати повну та достовірну інформацію про товар або послугу. Продавці повинні дотримуватися чітких правил щодо обміну або повернення товару, надання гарантійного обслуговування, що накладає додаткові зобов'язання на електронні підприємства [40].

Також важливо згадати Закон України «Про захист персональних даних», який регулює обробку та захист персональних даних клієнтів електронних підприємств. Електронні бізнеси, які збирають і обробляють дані користувачів, повинні дотримуватися цього закону, що вимагає від них впровадження заходів для захисту конфіденційної інформації та уникнення витоків даних. Закон передбачає відповідальність за порушення вимог щодо захисту персональних даних, що є важливим для підприємств, які працюють із великими базами даних клієнтів [40].

Незважаючи на наявність ряду законодавчих актів, які регулюють електронний бізнес в Україні, залишається чимало викликів, з якими стикаються підприємства, що працюють у цій сфері. Важливо зазначити, що сучасне нормативно-правове регулювання не завжди встигає за швидким розвитком технологій та електронної комерції, що створює певні прогалини в законодавстві та правову невизначеність для бізнесу.

На міжнародному рівні фундамент нормативно-правового регулювання електронної комерції було закладено актами та рекомендаціями Організації Об’єднаних Націй, Всесвітньої торгової організації та інших міжнародних інституцій. Базовим документом у цій сфері є Типовий закон ЮНСІТРАЛ про електронну комерцію, який закріпив принципи юридичної рівнозначності електронних і паперових документів, технологічної нейтральності та визнання електронного підпису. Зазначені принципи стали основою для гармонізації національного законодавства у сфері електронних правочинів і транскордонної торгівлі [37].

Вагоме значення для регулювання міжнародної електронної комерції має діяльність Світової організації торгівлі. У межах Генеральної угоди з торгівлі послугами (GATS) та багатосторонніх дискусій з електронної комерції закріплено підхід до цифрових послуг як об’єкта міжнародної торгівлі, а також сформовано мораторій на запровадження мит на електронні передачі. Ці положення сприяють розвитку цифрової торгівлі, однак водночас обмежують

можливості держав щодо фіскального регулювання транскордонних електронних потоків.

Особливу роль у формуванні сучасного нормативного середовища МЕК відіграє Організація економічного співробітництва та розвитку. Документи ОЕСР, зокрема Керівні принципи з ПДВ для міжнародної торгівлі послугами та цифровими продуктами, заклали підхід оподаткування за принципом країни споживання, що стало ключовим для регулювання електронних транзакцій. Крім того, ініціативи BEPS та Two-Pillar Solution спрямовані на адаптацію податкових правил до цифрової економіки та безпосередньо впливають на правове регулювання діяльності глобальних цифрових платформ.

На наднаціональному рівні найбільш розвиненою є система регулювання електронної комерції в Європейському Союзі. ЄС сформував комплексну нормативну базу, яка охоплює питання електронних контрактів, захисту персональних даних, оподаткування та відповідальності цифрових платформ. Ключовими актами є Директива про електронну комерцію, Загальний регламент про захист даних (GDPR), а також регламенти Digital Services Act і Digital Markets Act, спрямовані на підвищення прозорості цифрових ринків і відповідальності великих онлайн-платформ. Такий підхід забезпечує баланс між свободою цифрової торгівлі та захистом економічних і соціальних інтересів.

На національному рівні правове регулювання міжнародної електронної комерції в Україні здійснюється на основі Закону України «Про електронну комерцію» [8], Податкового кодексу України [1], митного законодавства та підзаконних актів [40]. Законодавство України закріплює правовий статус електронних правочинів, електронних повідомлень і підписів, що створює формальну основу для участі суб’єктів господарювання у міжнародних електронних операціях. Водночас національна нормативна база ще не повною мірою враховує специфіку транскордонних цифрових послуг, діяльність міжнародних маркетплейсів і платіжних сервісів.

Аналіз нормативно-правового регулювання міжнародної електронної комерції свідчить про наявність низки системних проблем, серед яких фрагментарність правових норм, відставання національного законодавства від темпів цифровізації та відсутність уніфікованих підходів до оподаткування електронних операцій. Це зумовлює необхідність подальшої гармонізації національного законодавства з міжнародними та європейськими стандартами, а також активної участі України в міжнародних ініціативах з формування правил цифрової торгівлі.

Отже, нормативно-правове регулювання міжнародної електронної комерції є багаторівневою системою, що поєднує міжнародні принципи, наднаціональні регламенти та національні правові норми. Його ефективність визначається здатністю забезпечити правову визначеність, справедливі умови конкуренції та баланс між розвитком цифрової торгівлі й захистом фіскальних інтересів держави. Для України вдосконалення нормативно-правового регулювання МЕК є важливою передумовою інтеграції у європейський та глобальний цифровий економічний простір.

1.2. Облікові аспекти операцій міжнародної електронної комерції

Розвиток міжнародної електронної комерції суттєво трансформує традиційні підходи до організації бухгалтерського обліку, зумовлюючи появу нових об’єктів облікового спостереження, специфічних господарських операцій та нетипових джерел інформації. Транскордонний характер електронних операцій, використання цифрових платформ, електронних платіжних інструментів і віртуальних активів ускладнюють процес ідентифікації, оцінки та відображення таких операцій у бухгалтерському обліку [28].

Облік операцій міжнародної електронної комерції являє собою систему ідентифікації, вимірювання, реєстрації та узагальнення інформації про

транскордонні електронні торговельні операції з метою формування достовірної фінансової звітності та забезпечення управлінських і податкових потреб суб'єктів господарювання [5].

Ключовою особливістю таких операцій є відсутність фізичної присутності сторін та домінування електронної форми доказової інформації, зокрема електронних договорів, цифрових інвойсів, платіжних підтверджень і логістичних трекінгових даних, що відповідає сучасним підходам до обліку цифрових бізнес-моделей [28].

До основних об'єктів бухгалтерського обліку операцій міжнародної електронної комерції належать:

– доходи від реалізації товарів, робіт і послуг у транскордонному електронному середовищі [20];

– витрати, пов'язані з використанням цифрових платформ, електронного маркетингу та логістичних сервісів [6];

– розрахунки з іноземними контрагентами;

– валютні операції та курсові різниці [5];

– нематеріальні активи (програмне забезпечення, цифровий контент, ліцензії);

– податкові зобов'язання, що виникають у різних податкових юрисдикціях [39] (табл.1.3).

Відповідно до Міжнародного стандарту фінансової звітності IFRS 15 Дохід за договорами з клієнтами», дохід у міжнародній електронній комерції визнається в момент виконання зобов'язання щодо передачі товару або надання послуги, незалежно від форми укладення договору, зокрема електронної [19].

Таблиця 1.3

Основні об’єкти обліку операцій міжнародної електронної комерції

Об’єкт обліку	Характеристика
Доходи	Визнаються на дату переходу контролю над товаром або послугою
Витрати	Включають комісії платформ, логістику, цифрову рекламу
Розрахунки	Здійснюються з нерезидентами, часто в іноземній валюті
Валютні операції	Призводять до виникнення курсових різниць
Нематеріальні активи	Цифрові продукти, програмне забезпечення
Податкові зобов’язання	Формуються з урахуванням міжнародних норм

Джерело: складено автором за даними [5], [6], [20], [39]

Особливу складність у практиці бухгалтерського обліку становлять:

– визначення моменту переходу контролю при реалізації цифрових товарів і послуг;

– розмежування доходів між продавцем і цифровою платформою (визначення статусу принципала або агента);

– облік комісійних винагород маркетплейсів [5].

Витрати визнаються відповідно до принципу нарахування та співвіднесення з доходами, що є особливо актуальним для витрат на цифрову рекламу та міжнародні логістичні послуги [4].

Більшість операцій міжнародної електронної комерції здійснюється в іноземній валюті, що зумовлює необхідність обліку валютних операцій відповідно до вимог МСФЗ 21 «Вплив змін валютних курсів». Зокрема, передбачено перерахунок валютних операцій за офіційним курсом та визнання курсових різниць у складі фінансових результатів звітного періоду [19].

Документальне забезпечення обліку операцій міжнародної електронної комерції характеризується переважанням електронної форми первинних документів. До них належать електронні договори (публічні оферти), електронні рахунки-фактури, підтвердження онлайн-платежів, а також електронні митні декларації. Визнання електронних документів як повноцінних первинних документів відповідає як міжнародній практиці, так і нормам законодавства України [7].

Отже, облік операцій міжнародної електронної комерції характеризується підвищеною складністю, що зумовлено транскордонним характером операцій, домінуванням цифрових платформ, валютними ризиками та множинністю податкових режимів. Формування ефективної системи бухгалтерського обліку в цій сфері є необхідною умовою забезпечення прозорості фінансової інформації та дотримання вимог міжнародних стандартів фінансової звітності.

1.3. Теоретичні засади оподаткування електронної комерції у міжнародній практиці

Активний розвиток електронної комерції в умовах глобалізації та цифровізації економіки суттєво ускладнив традиційні підходи до оподаткування міжнародної торгівлі. Відсутність фізичної присутності суб’єктів господарювання в країні споживання, використання цифрових платформ і віртуальних активів, а також транснаціональний характер електронних транзакцій створюють нові виклики для національних податкових систем і потребують формування узгоджених теоретичних засад міжнародного оподаткування електронної комерції [25].

Оподаткування електронної комерції у міжнародній практиці розглядається як система податкових відносин, що виникають між державою та суб’єктами електронної торгівлі у процесі справляння податків з доходів,

обороту або споживання, отриманих у результаті здійснення транскордонних електронних операцій [3].

На відміну від традиційної міжнародної торгівлі, електронна комерція характеризується:

- дематеріалізацією об’єктів оподаткування (цифрові товари, послуги, контент);
- складністю визначення податкової юрисдикції;
- розмиванням понять «місце здійснення діяльності» та «постійне представництво» [39].

Ці особливості зумовлюють необхідність переосмислення класичних теорій міжнародного оподаткування в контексті цифрової економіки.

У міжнародній податковій теорії базовими вважаються такі принципи оподаткування:

- принцип резидентності;
- принцип джерела доходу;
- принцип економічної присутності [24].

Однак у сфері електронної комерції їх застосування є обмеженим. Зокрема, принцип джерела доходу втрачає чіткість через складність локалізації цифрових доходів, а принцип резидентності не забезпечує справедливого розподілу податкових надходжень між країнами, де фактично споживаються цифрові послуги [12].

У відповідь на ці виклики в міжнародній практиці сформувалася концепція «значної цифрової присутності» (significant digital presence), яка передбачає можливість оподаткування компаній у країні ринку навіть за відсутності фізичного представництва [12].

Провідну роль у формуванні теоретичних і практичних засад оподаткування електронної комерції відіграє ОЕСР. У рамках ініціативи BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) було розроблено підходи до протидії розмиванню податкової бази в цифровій економіці [33].

Згідно з рекомендаціями ОЕСР, ключовими напрямами реформування оподаткування електронної комерції є:

– перерозподіл прав на оподаткування між країнами;

– запровадження глобального мінімального податку;

– оподаткування доходів цифрових компаній у країнах споживання [33].

Всесвітня торгова організація акцентує увагу на необхідності забезпечення податкової нейтральності та недискримінаційності у сфері електронної торгівлі, зокрема щодо цифрових товарів і послуг [39].

У міжнародній практиці операції електронної комерції підлягають оподаткуванню в межах таких податкових інструментів:

Таблиця 1.4

Податкові інструменти оподаткування міжнародної електронної комерції

Вид податку	**Характеристика застосування**
Податок на прибуток	Оподаткування доходів цифрових компаній
ПДВ / VAT	Оподаткування споживання цифрових послуг
Митні платежі	Обмежене застосування для цифрових товарів
Податки на цифрові послуги (DST)	Тимчасові інструменти оподаткування платформ

Джерело: складено автором за даними [17]

Особливої уваги заслуговує податок на додану вартість, який у більшості країн справляється за принципом країни споживання, що дозволяє частково вирішити проблему втрати податкових надходжень від транскордонної електронної торгівлі [17].

Серед основних проблем оподаткування електронної комерції в міжнародній практиці виділяють:

– складність ідентифікації платників податків;

– ризики подвійного або, навпаки, нульового оподаткування;

– асиметрію податкових режимів у різних країнах [24].

Перспективними напрямами розвитку системи оподаткування електронної комерції є гармонізація податкових правил, цифровізація податкового адміністрування та впровадження глобальних податкових стандартів, узгоджених на міждержавному рівні [39].

Таким чином, теоретичні засади оподаткування електронної комерції у міжнародній практиці формуються під впливом цифрової трансформації світової економіки та потребують адаптації класичних принципів міжнародного оподаткування. Роль міжнародних організацій у виробленні узгоджених підходів до оподаткування електронної комерції є визначальною, оскільки лише координація податкової політики дозволяє забезпечити справедливий розподіл податкових надходжень у глобальному цифровому середовищі.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ТА ПРАКТИКА ОБЛІКУ Й ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

2.1. Аналіз сучасного стану міжнародної електронної комерції та її податкового середовища

Упродовж останнього десятиліття міжнародна електронна комерція демонструє стійкі темпи зростання, що значно перевищують темпи традиційної торгівлі. За даними ОЕСР, глобальні обсяги електронних продажів постійно зростають завдяки поширенню цифрової інфраструктури, зниженню витрат на доступ до Інтернету та впровадженню нових способів оплати [1].

Аналітичні звіти Всесвітньої торгової організації підтверджують, що частка електронної торгівлі в загальній міжнародній торгівлі товарами та послугами постійно збільшується, особливо у сегментах цифрових послуг, мобільних додатків та цифрового контенту. Така тенденція зумовлена як зростанням попиту на цифрові продукти, так і поширенням глобальних маркетплейсів, що надають доступ до міжнародного ринку малим і середнім підприємствам [39].

Дані рис.2.1. свідчать, що цифрові послуги (digitally delivered services) становили приблизно 54 % від загального обсягу світового експорту послуг у 2022 р., а також охоплювали близько 12 % загальної міжнародної торгівлі товарами та послугами, що підкреслює значну роль електронної торгівлі у сучасних світових торговельних потоках.

Рис.2.1.Частка цифрових послуг у світовій торгівлі

Джерело: складено автором за даними [39]

Таким чином, міжнародна електронна комерція стала не лише новим каналом збуту, а й фундаментальним компонентом глобальної економічної системи.

Сучасний міжнародний ринок МЕК формується під впливом цифрових платформ, що виконують функцію посередників між продавцями та покупцями. До таких платформ належать Amazon, Alibaba, eBay, JD.com та інші. Вони забезпечують:

- доступ до великої бази міжнародних споживачів;
- стандартизовані механізми укладення контрактів;
- інтегровані платіжні системи;
- логістичну підтримку [3; 4].

Ці платформи створюють екосистему, що зменшує транзакційні витрати для суб'єктів і водночас ускладнює податкове адміністрування через мультивалютність, міжнародні переміщення товарів і розподілене розміщення даних.

Важливою частиною сучасного стану МЕК є податкове середовище, яке визначає правові та економічні рамки функціонування електронної торгівлі. У світовій практиці основними податками, що впливають на електронну комерцію є: податок на прибуток (corporate income tax); податок на додану вартість (VAT/GST); податок на цифрові послуги (DST); мита та інші збори (табл.2.1) [5; 6].

Таблиця 2.1

Основні податки, що застосовуються в міжнародній електронній комерції

Вид податку	**Міжнародна назва**	**Об'єкт оподаткування**	**Особливості застосування в МЕК**
Податок на прибуток	Corporate Income Tax (CIT)	Прибуток суб'єктів електронної комерції	Складність визначення податкової юрисдикції через відсутність фізичної присутності; застосування концепції «значної цифрової присутності»
Податок на додану вартість	Value Added Tax / Goods and Services Tax (VAT/GST)	Оборот від реалізації товарів і послуг	Застосовується за принципом «країни споживання»; ключовий інструмент оподаткування цифрових послуг
Податок на цифрові послуги	Digital Services Tax (DST)	Дохід від надання цифрових послуг	Тимчасовий податок, запроваджений окремими країнами для великих цифрових платформ; не уніфікований на міжнародному рівні
Митні платежі та збори	Customs duties	Фізичні товари, що переміщуються через кордон	Обмежене застосування; не поширюються на цифрові товари та послуги

Наведена система податків відображає багаторівневий характер податкового середовища міжнародної електронної комерції, у якому поєднуються класичні інструменти міжнародного оподаткування та спеціальні податкові механізми, адаптовані до цифрової економіки. Особливу роль відіграє податок на додану вартість, який у міжнародній практиці вважається найбільш ефективним інструментом оподаткування транскордонних електронних операцій [21; 23].

Ключовим викликом є встановлення податкової юрисдикції за операціями МЕК, оскільки платформи та продавці можуть мати відсутність фізичної присутності у країні споживача, що традиційно визначає місце оподаткування. Це породжує ризики як мінімізації податкових зобов'язань, так і податкових лазівок у формах ведення діяльності [25].

Аналітика Міжнародного валютного фонду (далі - IMF) свідчить про активний розвиток міжнародних ініціатив щодо оподаткування електронної комерції. Серед ключових тенденцій — запровадження глобального мінімального податку, гармонізація правил оподаткування цифрових доходів, встановлення податкових правил для визначення «значної цифрової присутності» та активне впровадження електронної звітності [16].

Окремі країни Європейського Союзу посилили податкову політику у сфері цифрових послуг, запровадивши спеціальні ставки податку на цифрові операції, спрямовані на великі платформені компанії з метою вирівнювання умов конкуренції між місцевими та іноземними постачальниками [11].

Україна також розвиває податкове середовище міжнародної електронної комерції, адаптуючи національні норми до світових стандартів. Зокрема, питання оподаткування електронних послуг нерезидентів, ПДВ на імпорт цифрових товарів та застосування податку на прибуток для суб'єктів МЕК регулюються відповідно до законодавства про оподаткування та міжнародні угоди, що унеможливлюють подвійне оподаткування [1; 8].

1. Глобальна електронна комерція демонструє стійке зростання, що підтверджується даними міжнародних організацій про збільшення частки електронних продажів у світовому товарообігу.

2. Цифрові платформи виступають ключовими драйверами розвитку МЕК, забезпечуючи технологічні, фінансові та логістичні можливості для транскордонної торгівлі.

3. Податкове середовище МЕК характеризується високим рівнем складності, що пов’язано зі специфікою цифрових операцій, відсутністю фізичної присутності платників та мультивалютністю операцій.

4. Сучасні тенденції податкової політики спрямовані на гармонізацію та адаптацію податкових режимів, що дозволяє вирішувати проблеми оподаткування цифрової економіки.

5. Україна послідовно впроваджує міжнародні стандарти оподаткування МЕК, узгоджуючи національні правила з міжнародними практиками.

2.2. Практика бухгалтерського обліку операцій міжнародної електронної комерції

Становлення та динамічний розвиток міжнародної електронної комерції зумовлюють необхідність адаптації традиційних підходів до бухгалтерського обліку з урахуванням цифрової форми здійснення господарських операцій, транскордонного характеру угод і специфіки правового середовища різних юрисдикцій. Практика обліку операцій МЕК характеризується підвищеною складністю, що пов’язано з відсутністю фізичної присутності суб’єктів, використанням електронних платформ як посередників, багатовалютними розрахунками та різними підходами до визнання доходів і витрат у міжнародних стандартах.

У міжнародній електронній комерції об’єктами бухгалтерського обліку виступають як традиційні активи й зобов’язання (грошові кошти, дебіторська

та кредиторська заборгованість, доходи і витрати), так і специфічні об’єкти, зумовлені цифровою природою бізнесу: цифрові товари, нематеріальні активи, ліцензії, доступи до онлайн-сервісів, комісійні платежі електронним платформам тощо [6].

Особливої уваги потребує класифікація операцій залежно від виду МЕК (B2B, B2C, C2C, C2B), оскільки від цього залежать порядок документального оформлення, момент визнання доходу та податкові наслідки. У практиці міжнародних компаній поширеним є розмежування операцій із продажу фізичних товарів та цифрових послуг, що відповідає підходам МСФЗ та рекомендаціям ОЕСР [25].

Для систематизації та наочного представлення специфіки бухгалтерського обліку операцій міжнародної електронної комерції доцільно виділити ключові особливості обліку залежно від виду транзакції. Таблиця 2.2 демонструє, як різні моделі МЕК (B2C, B2B, C2C, C2B, G2C/G2B) впливають на об’єкти обліку, документообіг, методи визнання доходів і витрат, а також на роль електронних платформ у процесі формування фінансової інформації. Такий підхід дозволяє уніфікувати практику обліку та забезпечує прозорість фінансової звітності в умовах глобальної цифрової економіки.

Документування операцій міжнародної електронної комерції здійснюється переважно в електронній формі. Первинними документами можуть бути електронні договори (оферти), рахунки-фактури, інвойси, електронні акти наданих послуг, платіжні повідомлення платіжних систем, а також звіти маркетплейсів [7].

Згідно з міжнародною практикою, електронні документи визнаються рівнозначними паперовим за умови забезпечення автентичності, цілісності та можливості ідентифікації сторін угоди. Такий підхід закріплений у Модельному законі ЮНСІТРАЛ про електронну комерцію та підтримується в нормативних актах ЄС і більшості розвинених країн [37].

Таблиця 2.2

Облікові особливості МЕК за видами операцій

Вид операції МЕК	Об'єкти обліку	Документальне оформлення	Особливості обліку	Приклад платформи/ операції
B2C (Business-to-Consumer)	Продаж товарів, цифрових продуктів, послуг	Електронні рахунки-фактури, акти наданих послуг, платіжні підтвердження	Визнання доходу за моментом передачі контролю; облік комісій платформ	Amazon, AliExpress
B2B (Business-to-Business)	Оплата корпоративних закупівель, ліцензій, підписок	Інвойси, електронні контракти, платіжні документи	Визнання доходів за договором; часто багатовалютні розрахунки; відображення комісій платформи	Alibaba, SAP Ariba
C2C (Consumer-to-Consumer)	Продаж товарів приватними особами	Електронні квитанції, акти, підтвердження платежу	Облік комісії маркетплейсу; відображення доходів продавця після завершення транзакції	eBay, OLX
C2B (Consumer-to-Business)	Надання послуг або продуктів бізнесу	Електронні договори, платіжні підтвердження	Визнання доходу після надання послуги; комісія платформи відображається окремо	Upwork, Fiverr
G2C / G2B (Держава ↔ Бізнес/Громадянин)	Плата за електронні послуги, держтарифи	Електронні квитанції, е-тендери, платіжні повідомлення	Відображення доходів держави; інтеграція з ERP системами; особлива увага до контролю за ПДВ	ProZorro, e-Government

Джерело: складено автором за даними [2, 4]

Визнання доходів від операцій МЕК здійснюється відповідно до принципів МСФЗ 15 «Дохід за договорами з клієнтами». Ключовими є ідентифікація зобов'язань за договором, визначення моменту передачі контролю над товаром або послугою та оцінка справедливої вартості операції [20].

У практиці міжнародної електронної комерції особливі труднощі виникають при:

– визначенні моменту визнання доходу від цифрових послуг;

– розмежуванні валового доходу продавця та комісійної винагороди платформи;

– обліку знижок, повернень і бонусів, що широко застосовуються в онлайн-торгівлі.

Витрати в обліку МЕК включають витрати на маркетинг у цифровому середовищі, плату за використання платформ, комісії платіжних систем, витрати на хмарні сервіси та кібербезпеку, що формує специфічну структуру витрат електронного бізнесу [23].

Операції міжнародної електронної комерції здебільшого здійснюються в іноземній валюті, що потребує застосування положень МСФЗ 21 «Вплив змін валютних курсів». Практика бухгалтерського обліку передбачає перерахунок валютних операцій у функціональну валюту суб'єкта господарювання та відображення курсових різниць у складі фінансових результатів [20].

У міжнародній практиці значна частина операцій МЕК здійснюється через маркетплейси (Amazon, Alibaba, eBay тощо), які виступають або як посередники, або як принципали. Це визначає різні підходи до відображення доходів у бухгалтерському обліку — за валовим або чистим методом, що має істотний вплив на фінансову звітність компаній [25].

Отже, практика бухгалтерського обліку операцій міжнародної електронної комерції формується під впливом цифровізації, глобалізації та гармонізації облікових стандартів. Її ключовими рисами є електронне документування, орієнтація на міжнародні стандарти фінансової звітності, складність визнання доходів від цифрових продуктів і суттєва роль електронних платформ у формуванні фінансових результатів. Це зумовлює необхідність подальшого розвитку методології обліку МЕК та її адаптації до умов глобальної цифрової економіки.

2.3. Порівняльний аналіз оподаткування електронної комерції в Україні та провідних країнах світу

У сучасних умовах глобальної цифровізації міжнародної торгівлі питання оподаткування електронної комерції набуває особливої значущості. Відмінності в податкових режимах, підходах до визначення податкової юрисдикції, правилом оподаткування цифрових послуг та регламентації податку на додану вартість (VAT/GST) впливають на конкурентоспроможність країн та справедливий розподіл податкових надходжень. Порівняльний аналіз податкових практик дозволяє виявити передові моделі оподаткування, оцінити вплив регуляторних механізмів на розвиток ринку МЕК та окреслити напрями удосконалення національного законодавства [5].

Податок на додану вартість (VAT/GST)

В багатьох країнах світу податок на додану вартість застосовується до операцій електронної комерції за принципом країни споживання. Це означає, що ПДВ/GST на цифрові товари та послуги нараховується відповідно до місця, де розташований кінцевий споживач, незалежно від місця реєстрації продавця [13].

Європейський Союз: запроваджено правило оподаткування електронних послуг відповідно до місця споживання з обов'язковою реєстрацією нерезидентів для цілей VAT, якщо вони надають електронні послуги споживачам у ЄС [13].

Канада: застосовується GST/HST до цифрових послуг, що надаються споживачам у країні незалежно від місця розташування продавця [5].

Австралія: також застосовується GST до продажу цифрових продуктів іноземними постачальниками, якщо річний обсяг поставок перевищує визначений поріг [22].

Податок на прибуток корпорацій

Податок на прибуток корпорацій у контексті МЕК залежить від того, чи створює оператор електронної комерції податковий суверенітет / постійне представництво у країні споживання. Частина країн застосовують принцип «значної цифрової присутності», коли відсутність фізичної присутності не унеможливлює оподаткування прибутків, пов'язаних з електронними продажами [6].

В Україні оподаткування операцій електронної комерції здійснюється відповідно до норм Податкового кодексу України та спеціальних законодавчих актів, що регулюють електронну торгівлю. Основні податки, які впливають на МЕК, включають:

– ПДВ на імпорт електронних послуг нерезидентів, що надаються на території України, за загальними правилами нарахування ПДВ з урахуванням принципу «країни споживання» [1,7].

– Податок на прибуток підприємств для резидентів, що здійснюють міжнародні електронні операції.

– Регулювання валютних операцій та особливості обліку для трансграничних розрахунків.

Українська практика виходить з імплементації міжнародних підходів, але з особливостями, пов'язаними з національним податковим законодавством та митною практикою [3].

Слід наголосити, що податкові режими у різних країнах мають як спільні риси, так і суттєві відмінності. У всіх порівнюваних юрисдикціях ПДВ/GST застосовується на електронні послуги за принципом «країни споживання», що відповідає міжнародним рекомендаціям ОЕСР [13].

Спеціальні податки на цифрові послуги запроваджуються лише окремими країнами в ЄС як тимчасовий інструмент, тоді як інші юрисдикції користуються класичними податками [11].

Українська система оподаткування МЕК адаптована до міжнародних принципів, але водночас відрізняється від практики провідних країн тим, що

не має власних цифрових податків та зосереджена на ПДВ та податку на прибуток відповідно до національного законодавства [1; 7].

Таблиця 2.3

Порівняльний аналіз оподаткування електронної комерції: Україна та провідні країни

Компонент оподаткування	**Україна**	**ЄС**	**Канада**	**Австралія**
VAT/GST на електронні послуги	Так (ПДВ за принципом споживання)	Так (VAT за місцем споживання, обов'язкова реєстрація нерезидентів)	Так (GST/HST)	Так (GST для нерезидентів)
Податок на прибуток	Так (резиденти), питання постійного представництва залежить від локального законодавства	Так (враховується цифрова присутність)	Так (якщо є постійне представництво)	Так (digital presence оцінюється індивідуально)
Податок на цифрові послуги (DST)	Ні (на сьогодні спеціального DST немає)	Деякі країни застосовують тимчасові DST	Ні	Ні
Регулювання митних платежів на цифрові товари	Ні (ПДВ, але митні платежі на цифрові товари не застосовуються)	Ні	Ні	Ні

Джерело: складено автором за даними [9] , [11], [13], [25]

Таким чином, порівняльний аналіз демонструє, що сучасне оподаткування міжнародної електронної комерції в різних юрисдикціях будується на спільних принципах (зокрема оподаткування за місцем споживання та оподаткування прибутку), але різниться деталями впровадження і спеціальними податками, такими як DST. Українська практика в цілому узгоджується з міжнародними стандартами, але вимагає подальшої гармонізації, зокрема щодо питань цифрової присутності та адміністрування податків для глобальних платформ.

2.4. Аналіз податкових ризиків та проблем адміністрування податків у сфері електронної комерції

Сучасний розвиток міжнародної електронної комерції створює нові виклики для податкових органів. Значна частина транзакцій здійснюється в цифровому середовищі, що ускладнює відстеження доходів, контроль над трансграничними операціями та адміністрування податків. Податкові ризики в МЕК включають як формальні порушення, так і системні прогалини, пов’язані з цифровим характером діяльності [25, 36].

Основні податкові ризики

1. Ризик невизначеності податкової юрисдикції

Багато операцій у сфері МЕК здійснюються між продавцями та покупцями з різних країн. Це ускладнює визначення: місця оподаткування ПДВ/GST; нарахування податку на прибуток; податкового статусу цифрових платформ.

Невизначеність юрисдикції створює ризик податкових суперечок та подвійного оподаткування, що негативно впливає на ефективність адміністрування [3; 4].

Наприклад, компанія, зареєстрована у Нідерландах, надає цифрові послуги користувачам в Україні. За класичними правилами податкового законодавства податок на прибуток нараховується у країні резиденції платника, проте принцип «місця споживання» передбачає нарахування ПДВ у країні користувача послуги. Відсутність чіткої координації між юрисдикціями може призвести до ситуації, коли податкові органи обох країн одночасно претендують на нарахування податку, або ж, навпаки, доходи залишаються частково неоподаткованими. Це демонструє, що ризик невизначеності податкової юрисдикції є не лише теоретичною проблемою, а й реальним викликом для адміністрування податків у цифровій економіці.

2. Ризик недекларування доходів

Високий рівень анонімності електронних платежів та використання криптовалют дозволяє деяким суб’єктам ухилятися від декларування доходів. Це призводить до заниження податкових надходжень та підвищує потребу у контролі за трансграничними фінансовими потоками [15; 22].

Наприклад, міжнародна фриланс-платформа може отримувати платежі від користувачів у різних країнах через криптовалюту або електронні гаманці, де транзакції не завжди відображаються у банківських системах. Якщо податкові органи країни споживача послуги не мають доступу до детальної інформації про такі операції, дохід компанії може залишитися частково або повністю непідзвітним. Наслідком є не лише недоотримані податкові надходження, а й нерівність умов для бізнесу, який працює в межах офіційного обліку.

Такий ризик підкреслює необхідність удосконалення механізмів контролю за трансграничними фінансовими потоками, інтеграції інформаційних систем і використання технологій для відстеження анонімних платежів у цифровій економіці.

3. Ризик неправильного визначення податкової бази

Особливості цифрових товарів і послуг, складність оцінки комісійних платежів та відсутність єдиного підходу до класифікації операцій створюють ризик невірного нарахування податків, що може призвести до штрафів та спорів із податковими органами [11].

Наприклад, компанія, що продає цифровий контент через міжнародний маркетплейс, може некоректно врахувати комісію платформи при розрахунку доходу для оподаткування. Якщо податкові органи країни споживача виявлять розбіжності, підприємство може бути оштрафоване або зобов’язане донарахувати податки за попередні періоди. Такі ситуації підкреслюють необхідність стандартизації підходів до оцінки цифрових операцій та впровадження уніфікованих методик для визначення податкової бази у сфері міжнародної електронної комерції.

Проблеми адміністрування податків у МЕК

1. Недосконалість електронного адміністрування

Багато податкових органів не мають достатніх технічних засобів для:

– автоматичного відстеження міжнародних електронних транзакцій;

– інтеграції даних від глобальних платформ та банківських систем;

– контролю за дотриманням правил ПДВ у режимі реального часу [22].

На наше переконання, це створює інформаційний дефіцит для аналізу податкової бази та прогнозування податкових надходжень. Крім того, такі обмеження означають, що держави не можуть оперативно реагувати на ухилення від оподаткування і формувати достовірні макропоказники цифрової економіки.

2. Відсутність уніфікованих стандартів звітності

У різних країнах застосовуються різні форми електронної звітності, критерії декларування цифрових доходів та правила оподаткування. Це ускладнює системну оцінку податкової бази та обмін інформацією між юрисдикціями [39].

На нашу думку, відсутність стандартів призводить до високої фрагментованості даних, що перешкоджає порівняльному аналізу ефективності податкових систем.

3. Проблеми координації міжнародного контролю

Більшість держав покладається на добровільний обмін податковою інформацією та міжнародні угоди. Однак на практиці відсутність єдиних процедур ускладнює контроль за великими платформами та транснаціональними операціями та призводить до ризиків подвійного або нульового оподаткування, що негативно впливає на фіскальну стабільність держав [15].

Напрями мінімізації податкових ризиків

1. Впровадження сучасних ІТ-систем для автоматизації адміністрування податків [35].

2. Уніфікація правил електронної звітності та обліку цифрових доходів [13, 39].

3. Міжнародна співпраця [15].

4. Впровадження податків на цифрові послуги [27] (табл.2.4).

Таблиця 2.4.

Інструменти та очікуваний ефект мінімізації податкових ризиків

Напрям мінімізації податкових ризиків	**Зміст / суть**	**Основна мета**	**Приклади реалізації / заходи**	**Очікуваний ефект**
Впровадження сучасних IT-систем для автоматизації адміністрування податків	Інтеграція даних від банків, маркетплейсів та платіжних систем	Зменшення помилок, підвищення прозорості та контролю податкових потоків	Розробка платформ для автоматичного збору податкової інформації; впровадження аналітичних систем для виявлення ризиків [35]	Швидке виявлення ухилення, зниження ризиків втрат надходжень
Уніфікація правил електронної звітності та обліку цифрових доходів	Гармонізація форм і стандартів на національному та міжнародному рівні	Полегшення подання звітності для платників податків та контролюючих органів	Введення єдиних електронних форм, стандартизація обліку доходів цифрових платформ [13, 39]	Скорочення адміністративного навантаження, підвищення точності звітності
Міжнародна співпраця	Участь у глобальних угодах з обміну фінансовою інформацією, контроль за цифровими платформами	Підвищення прозорості трансграничних операцій, запобігання ухиленню від оподаткування	Участь у ініціативах OECD/G20, автоматичний обмін фінансовою інформацією між країнами [15]	Зменшення «податкових дірок» та тіньових схем
Впровадження податків на цифрові послуги (DST)	Оподаткування цифрових платформ у юрисдикціях із ризиком втрат податкових надходжень	Збільшення податкових надходжень від цифрового сектора	Запровадження DST для міжнародних платформ, адаптація ставок і правил [27]	Підвищення бюджетних надходжень, справедливе оподаткування цифрових сервісів

Джерело: складено автором за даними [13], [15] , [27], [39]

Таким чином, податкові ризики та проблеми адміністрування у сфері МЕК є системними та пов’язані з цифровим і трансграничним характером операцій. Для забезпечення ефективності податкового контролю та зменшення ризику ухилення від оподаткування необхідна технологічна модернізація податкових органів, уніфікація правил звітності та міжнародне співробітництво.

РОЗДІЛ 3
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ Й ОПОДАТКУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

3.1. Проблеми оподаткування міжнародної електронної комерції та ухилення від оподаткування

Міжнародна електронна комерція створює значні виклики для систем оподаткування у всьому світі. Основними причинами цього є цифровий характер транзакцій, транскордонний обіг товарів і послуг, а також складність визначення податкової юрисдикції. У результаті традиційні податкові механізми часто не забезпечують повного охоплення доходів, що генерує ризики ухилення від сплати податків [25].

Основні проблеми оподаткування МЕК

1. Визначення податкової юрисдикції.

Однією з ключових проблем є ідентифікація податкової юрисдикції, оскільки:

- продавці та покупці можуть знаходитися у різних країнах;
- фізичної присутності продавця на території споживача часто немає;
- застосування принципу «значної цифрової присутності» у різних країнах не стандартизоване [13;39].

Це ускладнює визначення місця нарахування податку на прибуток та ПДВ/GST.

2 Труднощі з обліком цифрових послуг і товарів.

Багато держав стикаються з проблемами класифікації цифрових продуктів:

- програмне забезпечення, цифровий контент, підписки та онлайн-сервіси часто не мають чіткої податкової категорії;

– виникають питання обліку доходів і витрат у разі надання послуг через глобальні платформи [22].

Це створює прогалини у податкових надходженнях та підвищує ризик ухилення.

3 Використання податкових лазівок і ухилення від сплати податків

Ухилення від оподаткування у сфері МЕК набуває різних форм:

– Трансфертне ціноутворення через електронні платформи, що дозволяє зменшити податкові зобов'язання;
– Реєстрація компаній у юрисдикціях із низькими ставками податків (офшори) для надання цифрових послуг глобальній аудиторії;
– Застосування схем мінімізації ПДВ/GST через міжнародні маркетплейси [11; 15].

Такі практики знижують ефективність податкових систем та створюють дисбаланс у розподілі податкових надходжень між країнами.

4. Проблеми контролю та адміністрування

Інформаційні бар'єри у міжнародній торгівлі та використання криптовалют або анонімних платіжних систем ускладнюють контроль над електронними операціями. Багато податкових органів не мають технічних можливостей для автоматичного відстеження цифрових транзакцій, що створює ризики заниження податкових декларацій [36].

Напрями вирішення проблем

1. Гармонізація податкового законодавства на міжнародному рівні – впровадження рекомендацій ОЕСР щодо цифрової присутності та мінімізації ухилень.

2. Вдосконалення електронного адміністрування податків – обмін інформацією між юрисдикціями та використання сучасних ІТ-рішень для відстеження трансграничних платежів.

3. Впровадження спеціальних податків на цифрові послуги (DST) – тимчасовий інструмент для зменшення втрат податкових надходжень до моменту гармонізації законодавства [17].

4. Зміцнення міжнародного співробітництва та контролю – угоди про обмін фінансовою інформацією, співпраця з глобальними платформами, аудит електронних транзакцій [15].

Таким чином, проблеми оподаткування МЕК і ризики ухилення від податків є системними та зумовлені цифровим характером транзакцій і транскордонним розподілом доходів. Для ефективного регулювання необхідна синхронізація національних податкових систем із міжнародними стандартами, запровадження технологічних рішень для контролю та адміністрування, а також активне міжнародне співробітництво.

3.2. Міжнародні ініціативи з оподаткування цифрової економіки

У відповідь на значні податкові виклики, породжені розвитком цифрової економіки, міжнародні організації ініціювали масштабні реформи міжнародної системи оподаткування. Центральною серед них є Інклюзивна рамкова угода OECP/G20 щодо плану дій проти розмивання податкової бази та переміщення прибутку (BEPS), яка впроваджує структуровані підходи до забезпечення справедливого оподаткування прибутків транснаціональних корпорацій у глобалізованому цифровому середовищі [30].

План дій BEPS, розроблений OECP у співпраці з країнами G20, спрямований на запобігання агресивному податковому плануванню та переміщенню прибутку у низькоподаткові юрисдикції шляхом узгодження міжнародних податкових норм та боротьби з розмиванням податкових баз. BEPS включає набір із декількох проектів і рекомендацій, що формують основу для сучасної системи міжнародного оподаткування та забезпечують інструменти для боротьби з ухиленням від податків [30].

У 2021 р. понад 135 юрисдикцій приєдналися до Two-Pillar Solution — двоступеневого рішення в рамках BEPS, яке спрямоване на модернізацію глобальних правил оподаткування з урахуванням цифровізації економіки та зміни моделей ведення бізнесу [31].

3.1 Pillar One — перерозподіл прав оподаткування

Перший компонент (Pillar One) встановлює нові правила податкової юрисдикції та розподілу прибутків транснаціональних підприємств. Його метою є перерозподіл частини прибутків на користь країн, де фактично генерується економічна діяльність (ринкові юрисдикції), незалежно від фізичної присутності компанії. Серед іншого, Pillar One вводить:

– «правила «nexus» та джерельних доходів;

– розподіл прибутків між країнами відповідно до обсягу продажів та ринкової участі;

– механізми вирішення спорів і уникнення подвійного оподаткування» [30].

Pillar One зорієнтований особливо на великі цифрові компанії зі світовою виручкою понад 20 млрд євро і високою прибутковістю, що робить його важливим інструментом для справедливого розподілу доходів у цифровій економіці.

3.2 Pillar Two — глобальний мінімальний податок

Другий компонент (Pillar Two) має на меті встановлення глобального мінімального рівня оподаткування (15 %) для великих транснаціональних корпорацій, щоб запобігти практикам «гонки вниз» у податковій політиці та переміщенню прибутку до юрисдикцій з низьким оподаткуванням. Основні принципи Pillar Two включають:

– правила Global Anti-Base Erosion (GloBE) — механізм, що забезпечує додаткове «top-up» оподаткування, коли ефективна ставка податку у певній юрисдикції є нижчою за визначену мінімальну [turn0search1; turn0search2; turn0search7];

– правила «Subject to Tax Rule (STTR)», які дозволяють країнам «повернути» податкові права на внутрішньогрупові платежі, якщо вони оподатковуються нижче певних рівнів [32].

Це рішення забезпечує, щоб прибутки, отримані у кожній юрисдикції, не залишалися неоподаткованими або недостатньо оподаткованими, незалежно від місця реєстрації компанії.

Реалізація Two-Pillar Solution є спробою створити уніфіковану міжнародну податкову архітектуру, здатну ефективно реагувати на виклики цифрової економіки. Серед ключових наслідків — забезпечення того, що:

– «корпорації сплачують податки «у місцях створення економічної цінності»;

– глобальна система оподаткування зменшує можливості для агресивного податкового планування через низькі ставки;

– убезпечуються права країн-споживачів цифрових товарів і послуг на податкові надходження» [32].

Ці ініціативи сприяють податковій стабільності, передбачуваності та рівності у транснаціональному оподаткуванні, а також зменшують ризики дискримінації та податкових стимулів до переміщення прибутків у тіньові юрисдикції.

Незважаючи на широке прагнення країн до впровадження Pillar One та Pillar Two в національні податкові системи, на практиці Choggy реалізації першого компонента (Pillar One) стикається з технічними та політичними складностями, що призводить до затримок у формуванні консенсусу серед країн-учасниць [30; 32]. Водночас другий компонент прогресує швидше, оскільки все більше держав приймають закони щодо глобального мінімального податку [31].

Отже, міжнародні ініціативи з оподаткування цифрової економіки, зокрема BEPS, Pillar One та Pillar Two, являють собою один із найсуттєвіших кроків у модернізації глобальної системи оподаткування, пристосованої до

цифрової трансформації бізнес-моделей. Вони спрямовані на розподіл податкових прав між юрисдикціями відповідно до реальних економічних процесів, забезпечення справедливості та ефективності оподаткування транснаціональних корпорацій і протидію ухиленню від оподаткування в умовах цифрової економіки.

3.3. Напрями вдосконалення обліку та оподаткування міжнародної електронної комерції

Швидке зростання міжнародної електронної комерції та її глобальний масштаб ставлять перед податковими органами та бізнесом нові виклики. Поточні підходи до обліку та оподаткування часто не відповідають цифровій реальності, що створює ризики ухилення від податків, заниження податкової бази та суперечності у визначенні податкової юрисдикції [25, 33].

Удосконалення систем обліку та оподаткування є критичним для забезпечення справедливого розподілу податкових надходжень, прозорості та ефективності адміністрування.

Напрями вдосконалення обліку МЕК

1. Цифровізація бухгалтерського обліку

– Використання ERP-систем та хмарних платформ для автоматичного обліку транзакцій.

– Інтеграція платіжних систем і маркетплейсів у єдину систему обліку доходів і витрат [34].

2. Уніфікація облікових стандартів

– Впровадження міжнародних стандартів (IFRS, IAS) для цифрових активів, онлайн-послуг та електронних продажів.

– Розробка національних керівних принципів для класифікації та оцінки цифрових продуктів [19, 22].

3. Автоматизований контроль за трансграничними операціями

– Використання штучного інтелекту та блокчейн-технологій для відстеження міжнародних транзакцій.

– Підвищення прозорості ланцюгів постачання цифрових товарів і послуг [6].

Напрями вдосконалення оподаткування МЕК

– Гармонізація податкових правил на міжнародному рівні

– Впровадження рекомендацій OECP щодо цифрової присутності та DST.

– Синхронізація національних ставок ПДВ/GST та правил оподаткування транснаціональних платформ [25].

1. Впровадження глобальних мінімальних податків (Pillar Two).

– Забезпечення мінімальної ефективної ставки оподаткування для транснаціональних корпорацій.

– Зменшення стимулів до переміщення прибутку у юрисдикції з низьким податковим навантаженням [33].

2. Розширення податкових інструментів.

– Використання спеціальних податків на цифрові послуги, зборів за маркетплейси та інноваційних податкових механізмів.

– Адаптація національних систем адміністрування до нових моделей цифрової економіки [11].

3. Підвищення якості адміністрування

– Модернізація органів податкового контролю та підготовка персоналу до контролю цифрових трансакцій.

– Використання аналітики великих даних (Big Data) для виявлення ризикових операцій та ухилень [15].

Реалізація запропонованих напрямів дозволить:

– зменшити втрати податкових надходжень;

– забезпечити рівність умов оподаткування для локальних і транснаціональних учасників МЕК;

– підвищити прозорість та передбачуваність податкового середовища;

– стимулювати розвиток електронної комерції у відповідності до міжнародних стандартів.

Слід зазначити, що попри досягнутий прогрес, гармонізація податкового законодавства України з міжнародними стандартами у сфері електронної комерції стикається з низкою проблем. До них належать складність податкового адміністрування транскордонних цифрових операцій, обмежені можливості контролю діяльності іноземних цифрових платформ, а також недостатній рівень автоматизації податкового обліку.

Суттєвою проблемою залишається також невизначеність у питаннях податкової юрисдикції та постійного представництва в цифровому середовищі. Чинні норми Податкового кодексу України значною мірою орієнтовані на традиційні форми господарської діяльності, що ускладнює їх застосування до цифрових бізнес-моделей [25].

На сучасному етапі розвитку цифрової економіки гармонізація податкового законодавства України з міжнародними стандартами у сфері міжнародної електронної комерції має здійснюватися поетапно та системно. Доцільно виокремити низку конкретних кроків, реалізація яких є пріоритетною в найближчій перспективі.

По-перше, необхідним є подальше нормативне наближення Податкового кодексу України до рекомендацій ОЕСР у межах Плану дій BEPS та Двопілонної моделі оподаткування. Зокрема, доцільно розробити механізми імплементації положень Pillar One щодо оподаткування значної цифрової присутності нерезидентів, які здійснюють електронну комерцію на території України без фізичного постійного представництва [30].

По-друге, актуальним є вдосконалення національного механізму оподаткування ПДВ операцій електронної комерції. Це передбачає розширення функціоналу спрощеної реєстрації нерезидентів, які надають електронні послуги, запровадження автоматизованого обміну даними між

податковими органами та міжнародними цифровими платформами, а також посилення контролю за виконанням податкових зобов’язань відповідно до принципу країни призначення [11, 27].

По-третє, важливим кроком є розвиток інституційної спроможності податкових органів України. Це включає цифровізацію податкового адміністрування, впровадження аналітичних інструментів для моніторингу електронних транзакцій, підготовку фахівців у сфері оподаткування цифрової економіки та поглиблення міжнародного податкового співробітництва [32].

По-четверте, доцільним є подальше вдосконалення правил трансфертного ціноутворення та контрольованих іноземних компаній з урахуванням специфіки цифрових бізнес-моделей. Особливу увагу слід приділити операціям із нематеріальними активами, цифровими платформами та внутрішньогруповим послугам, що є ключовими елементами міжнародної електронної комерції [25].

По-п’яте, важливим напрямом є гармонізація податкових норм із правилами бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Це передбачає методичне узгодження положень Податкового кодексу України з Міжнародними стандартами фінансової звітності, що дозволить зменшити податкові спори та підвищити якість податкового планування суб’єктів електронної комерції.

Реалізація зазначених кроків дозволить забезпечити поступову інтеграцію України до міжнародної системи оподаткування цифрової економіки, підвищити ефективність податкового контролю та створити сприятливі умови для розвитку міжнародної електронної комерції в умовах глобалізації.

Отже, вдосконалення обліку та оподаткування МЕК вимагає комплексного підходу, що поєднує технологічні, правові та міжнародні ініціативи. Гармонізація податкового законодавства, цифровізація облікових процесів і впровадження інноваційних інструментів контролю забезпечують

ефективність і стабільність глобальної системи оподаткування у цифрову епоху.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні, методологічні та практичні аспекти функціонування міжнародної електронної комерції в умовах цифрової трансформації світової економіки, а також особливості її обліку та оподаткування в міжнародній практиці. У процесі дослідження досягнуто поставленої мети та вирішено визначені завдання, що дозволяє сформулювати такі основні висновки.

Встановлено, що розвиток цифрових технологій і глобалізація економіки зумовили формування якісно нового сегмента міжнародної торгівлі, який суттєво відрізняється від традиційних форм зовнішньоекономічної діяльності за змістом, механізмами реалізації та регуляторними підходами.

З’ясовано, що міжнародна електронна комерція є комплексним економіко-правовим явищем, яке охоплює сукупність транскордонних відносин з купівлі-продажу товарів, послуг і цифрових продуктів із використанням електронних інформаційно-комунікаційних технологій. Проведений порівняльний аналіз наукових і інституційних підходів (UNESCO, OECD, WTO, GAO, МОН України) засвідчив відсутність єдиного універсального визначення МЕК, що зумовлює різноспрямованість підходів до її регулювання. Запропоноване у дослідженні авторське визначення дозволяє комплексно поєднати міжнародний, технологічний та процесний аспекти електронної комерції.

Визначено, що міжнародна електронна комерція реалізується через різні моделі взаємодії суб’єктів (B2C, B2B, C2C, C2B, G2B/G2C), кожна з яких має специфічні економічні, облікові та податкові особливості. Це зумовлює необхідність диференційованого підходу до їх правового та фіскального регулювання.

Аналіз нормативно-правового регулювання міжнародної електронної комерції показав, що воно має багаторівневий характер і формується під впливом міжнародних, наднаціональних та національних правових актів. На

міжнародному рівні основу регулювання становлять акти ЮНСІТРАЛ, Світового банку та рекомендації ОЕСР, які закріплюють принципи юридичної рівнозначності електронних і паперових документів, технологічної нейтральності та оподаткування за принципом країни споживання. На рівні Європейського Союзу сформовано комплексну систему регулювання електронної комерції, що поєднує свободу цифрової торгівлі з високими стандартами захисту даних і відповідальності платформ.

Встановлено, що облік операцій міжнародної електронної комерції характеризується підвищеною складністю через транскордонний характер операцій, використання іноземної валюти, домінування цифрових платформ і нематеріальних об’єктів. Основними об’єктами бухгалтерського обліку є доходи, витрати, розрахунки з нерезидентами, валютні операції, нематеріальні активи та податкові зобов’язання у різних юрисдикціях. Застосування міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS 15, IAS 21) забезпечує методологічну основу для достовірного відображення таких операцій, однак потребує професійного судження та адаптації до специфіки цифрових бізнес-моделей.

Доведено, що традиційні принципи міжнародного оподаткування (резидентності та джерела доходу) є недостатньо ефективними в умовах цифрової економіки. Теоретичні засади оподаткування електронної комерції трансформуються під впливом концепції значної цифрової присутності, ініціатив BEPS та глобальних податкових реформ, запропонованих ОЕСР. Ключовими інструментами оподаткування міжнародної електронної комерції залишаються податок на прибуток, ПДВ, а також тимчасові податки на цифрові послуги, проте їх застосування супроводжується ризиками подвійного або нульового оподаткування.

Автором встановлено, що міжнародна електронна комерція демонструє стійкі темпи зростання, що перевищують показники традиційної торгівлі. Значна частка цифрових послуг у світовому експорті підтверджує зростаючу

роль електронних каналів реалізації товарів і послуг. Ключовими драйверами розвитку МЕК є глобальні цифрові платформи, які знижують транзакційні витрати та спрощують вихід суб'єктів господарювання на міжнародні ринки, водночас ускладнюючи податкове адміністрування через трансграничний характер операцій, мультивалютність та розподілену цифрову інфраструктуру.

Аналіз податкового середовища міжнародної електронної комерції показав, що воно формується поєднанням класичних податкових інструментів (податок на прибуток, ПДВ/GST) і спеціальних механізмів, адаптованих до цифрової економіки, зокрема податків на цифрові послуги. Провідну роль у оподаткуванні транскордонних електронних операцій відіграє податок на додану вартість, який у більшості країн застосовується за принципом «країни споживання». Разом із тим відсутність єдиних міжнародних правил щодо оподаткування цифрових доходів зумовлює фрагментарність податкових режимів.

Практика бухгалтерського обліку операцій міжнародної електронної комерції характеризується підвищеною складністю та потребує застосування міжнародних стандартів фінансової звітності. Основними особливостями обліку є переважання електронного документообігу, значна роль нематеріальних активів і цифрових продуктів, а також необхідність професійного судження при визнанні доходів і витрат. Визначальним чинником для формування фінансових результатів є роль цифрових платформ, які можуть виступати як принципалами, так і агентами, що впливає на метод відображення доходів у звітності.

Здійснено порівняльний аналіз оподаткування електронної комерції в Україні та провідних країнах світу, який показав, що національна податкова система в цілому узгоджується з міжнародними підходами, зокрема щодо оподаткування електронних послуг ПДВ за принципом місця споживання. Водночас, на відміну від окремих країн ЄС, в Україні не запроваджено

спеціальних податків на цифрові послуги, а питання оподаткування прибутків глобальних цифрових платформ вирішується в межах традиційних норм податкового законодавства. Це свідчить про потребу подальшої гармонізації української податкової політики з міжнародними ініціативами ОЕСР.

Виявлено ключові податкові ризики та проблеми адміністрування податків у сфері міжнародної електронної комерції. До них належать невизначеність податкової юрисдикції, ризики недекларування доходів, складність визначення податкової бази, а також недостатній рівень цифровізації податкового контролю. Відсутність уніфікованих стандартів електронної звітності та обмежена координація між податковими органами різних країн ускладнюють ефективний контроль за діяльністю транснаціональних цифрових платформ.

У результаті аналізу встановлено, що міжнародна електронна комерція створює системні виклики для національних податкових систем через цифровий характер транзакцій, відсутність фізичної присутності продавців у країнах споживання та складність визначення податкової юрисдикції. Це зумовлює поширення схем ухилення від оподаткування, використання податкових лазівок, трансфертного ціноутворення та офшорних юрисдикцій, що призводить до втрат бюджетних надходжень і дисбалансу у розподілі податкових прав між країнами.

Міжнародні ініціативи з оподаткування цифрової економіки, зокрема План дій BEPS та дворівневе рішення OECD/G20 (Pillar One і Pillar Two), є ключовими інструментами модернізації глобальної системи оподаткування. Їх реалізація спрямована на перерозподіл податкових прав відповідно до місць створення економічної цінності, встановлення глобального мінімального рівня оподаткування та обмеження можливостей для агресивного податкового планування транснаціональних корпорацій у цифровому середовищі.

Автором обґрунтовано, що ефективне функціонування міжнародної електронної комерції потребує комплексного вдосконалення систем

бухгалтерського обліку та податкового адміністрування. Ключовими напрямами визначено цифровізацію облікових процесів, уніфікацію облікових стандартів, автоматизацію контролю за трансграничними операціями, впровадження інноваційних технологій аналізу даних та адаптацію податкових інструментів до нових бізнес-моделей цифрової економіки.

Перспективи розвитку оподаткування міжнародної електронної комерції в Україні безпосередньо пов’язані з гармонізацією податкового законодавства з міжнародними стандартами та європейським податковим правом. Імплементація рекомендацій ОЕСР, виконання положень Угоди про асоціацію з ЄС, а також адаптація до глобальних податкових реформ створюють передумови для підвищення прозорості податкової системи, зменшення ризиків ухилення від оподаткування та покращення інвестиційного клімату.

Узагальнюючи результати розділу, можна зробити висновок, що ефективне оподаткування міжнародної електронної комерції можливе лише за умови комплексного поєднання міжнародного податкового співробітництва, цифровізації облікових і контрольних процесів та поступової адаптації національного законодавства до глобальних стандартів оподаткування цифрової економіки. Реалізація цих підходів є важливою передумовою забезпечення фіскальної стабільності, справедливого розподілу податкових надходжень та сталого розвитку цифрової економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

2. Афанас'єва І.І., Попович О.В., Віннічук А.М. Облікові та податкові аспекти електронної комерції. Економічний простір. № 201, 2025. DOI: https://doi.org/10.30838/EP.201.9-13

3. Дергачова В. В., Кнейслер О. В. Електронна комерція в умовах цифрової економіки. Київ: КНЕУ, 2020.

4. Дергачова В. В. *Цифрова економіка: облік, аналіз, аудит*. Київ: КНЕУ, 2020.

5. Кнейслер О. В. Облік і оподаткування електронної комерції. Фінанси України. 2021. № 3. С. 45–58.

6. Крупка Я. Д. Бухгалтерський облік у цифровій економіці : монографія. – Тернопіль : Крок, 2020. – 312 с.

7. Міністерство фінансів України. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку електронних операцій. https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1

8. Закон України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 № 675-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text

9. Canada Revenue Agency. *GST/HST Memoranda Series – Digital Services.* Ottawa, 2023. URL :https://www.canada.ca/en/revenue-agency/services/forms-publications/publications.html

10. Deloitte. *Digital Tax Administration and Automation: Best Practices.* 2022. URL : https://www.deloitte.com/global/en/services/tax.html

11. European Commission. *Digital Services Tax Reports.* Brussels, 2021. URL : https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/corporate-taxation/digital-economy_en

12. European Commission. *Fair Taxation of the Digital Economy.* Brussels, 2018. URL : https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/economy-works-people/fair-taxation_en

13. European Commission. *Guidance on VAT Treatment of Electronically Supplied Services.* Brussels, 2020. URL : https://taxation-customs.ec.europa.eu/vat_en

14. European Parliament. *Council Directive 2006/112/EC on the common system of value added tax.* Brussels, 2006. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32006L0112

15. EY. *Global E-commerce Tax Guide.* 2022. URL : https://www.ey.com/en_gl/tax

16. IMF. *International Tax and Public Finance in a Digital Age.* Washington : International Monetary Fund, 2022. URL : https://www.imf.org/en/Publications

17. IMF. *Taxing the Digital Economy.* Washington : International Monetary Fund, 2021. URL : https://www.imf.org/en/Topics/Taxation

18. International Accounting Standards Board. *IAS 21 The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates.* London : IFRS Foundation, 2018. URL : https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-21/

19. International Accounting Standards Board. *IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers.* London : IFRS Foundation, 2018. URL : https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-15/

20. International Accounting Standards Board. *International Financial Reporting Standards (IFRS).* London : IFRS Foundation, 2023. URL : https://www.ifrs.org

21. Kim J., Srivastava J. *Digital Platforms and International Trade.* Cambridge : Cambridge University Press, 2022. URL : https://www.cambridge.org

22. KPMG. *Global Taxation of E-commerce.* 2022. URL : https://kpmg.com/global/en/home/services/tax.html

23. Laudon K., Traver C. *E-Commerce: Business, Technology, Society.* 16th ed. Pearson Education, 2021. URL : https://www.pearson.com

24. Musgrave R. *The Theory of Public Finance.* New York : McGraw-Hill, 1959. URL URL : https://www.mheducation.com

25. OECD. *Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy.* Paris : OECD Publishing, 2015. URL : https://www.oecd.org/tax/beps/

26. OECD. *International Tax Reform – Two Pillar Framework Explained.* LegalClarity.org, 2025. URL : https://www.oecd.org/tax/beps/two-pillar-solution.htm

27. OECD. *International VAT/GST Guidelines.* Paris : OECD Publishing, 2020. URL : https://www.oecd.org/tax/consumption/international-vat-gst-guidelines.htm

28. OECD. *Measuring the Digital Economy.* Paris : OECD Publishing, 2014. URL : https://www.oecd.org/sti/measuring-the-digital-economy.htm

29. OECD. *Outcome Statement on the Two-Pillar Solution to Address the Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy.* Paris, 2024. URL : https://www.oecd.org/tax/beps/outcome-statement-two-pillar-solution.htm

30. OECD. *Pillar One Summary and ICA Insights.* Bloomberg Tax, 2021–2023. URL : https://www.oecd.org/tax/beps/

31. OECD. *Global Anti-Base Erosion Model Rules (Pillar Two).* Paris : OECD Publishing, 2021. URL : https://www.oecd.org/tax/beps/global-anti-base-erosion-model-rules-pillar-two.htm

32. OECD. *Subject to Tax Rule (Pillar Two).* Paris : OECD Publishing, 2023. URL : https://www.oecd.org/tax/beps/subject-to-tax-rule.htm

33. OECD/G20 Inclusive Framework. *Two-Pillar Solution to Address the Tax Challenges of the Digitalisation of the Economy.* Paris, 2021. URL : https://www.oecd.org/tax/beps/inclusive-framework-on-beps.htm

34. PwC. *Global E-commerce Accounting and Tax Guide.* London : PwC, 2022. URL: https://www.pwc.com/gx/en/services/tax.html

35. PwC. Taxing Digital Services: Global Overview and Country Practices. 2021. URL : https://www.pwc.com

36. U.S. Government Accountability Office. *International E-Commerce: Growing Trade Raises Challenges.* Washington, 2018. URL : https://www.gao.gov

37. UNCITRAL. *Model Law on Electronic Commerce.* United Nations, 1996. URL : https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce/modellaw/electronic_commerce

38. UNESCO Institute for Statistics. *E-commerce Statistics.* Montreal, 2019. URL : https://uis.unesco.org

39. WTO. *World Trade Report 2020: Government Policies to Promote Innovation in the Digital Age.* Geneva : World Trade Organization, 2020. URL : https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/world_trade_report20_e.pdf

40. Офіційний сайт Верховної ради України. Законодавство. URL : https://www.rada.gov.ua/

Додаток А

Рис.1.Ключовіі ознаки міжнародної електронної комерції

Додаток Б

Рис 2. Основні моделі міжнародної електронної комерції